

Bevaring av fjellstrekninger i Trøndelagsområdet

I vår tid er det blitt høyst aktuelt å gjøre noe for å sikre områder av norsk natur, ikke minst fjellnaturen, for våre etterkommere. Den raske tekniske utvikling og utbyggingen av landet, særlig vassdragsutbyggingen, har ført med seg at det ene etter det andre av fjellområder som vi trodde lå fredelig og bortgjemt til og bare skulle tjene som friluftsområder i urørt stand, plutselig blir trukket inn i dagliglivets mas og larm med veger, brakker, anleggsmaskiner og radikale omkalfatringer av de naturgitte forhold.

Dette har ført til at det er blitt en utbredt forståelse for naturvern. Noe må gjøres for å bevare naturen så langt det lar seg gjøre uten å bli til hinder for utbyggingen av landet. Det er ikke tvil om at mye kan gjøres på dette felt, hvis en bare bruker en fornuftig områdeplanlegging. Det er ikke lenger bare snakk om å frede deler av naturen i den forstand at den skal totalfredes med alt sitt dyre- og planteliv. Vi arbeider riktignok fremdeles for å få en del slike områder. Men utenom det må fjellområder sikres for friluftslivets interesser og for å bevare deler av norsk natur for ettertiden ved at de fredes mot tekniske inngrep. Dette kan igjen gjøres mer eller mindre strengt.

Vi kan si at vi i dag arbeider for å få 3 grupper av fredede områder. Det er, tatt i rekkefølge fra de strengeste til de minst strenge fredninger:

1. *Naturparker*, som skal være fredet mot alle inngrep, også oppmerking av stier, og hvor dyre- og plantelivet skal være nær totalfredet.

2. *Nasjonalparker*, som skal være fredet mot alle tekniske inngrep, og mot hus- og hyttebygging utenom overnattingshytter og hytter som oppføres som følge av rettigheter innen området, og hvor også dyre- og plantelivet skal være mest mulig fredet. Oppmerking av stier og andre tiltak for å lette ferdselen til fots kan foretas.

3. *Friluftsområder*, som fredes mot tekniske inngrep i samband med kraftutbygging, men som ellers kan nyttes ut økonomisk.

De to første slags områder, natur- og nasjonalparker, mener en kan opprettes i medhold av lov om naturvern, og det arbeides som kjent med en landsplan for slike. Disse slags fredede områder må — i hvert fall i første omgang — utelukkende legges på statens grunn, da det ellers ville bli store erstatningsbeløp en måtte ut med, og det ville ikke være noen mulighet for å ordne slike saker innen rimelig tid.

Fredning av enkelte områder mot vassdragsutbygging arbeider en offentlig komité med. Det må sies å være et alminnelig krav at vi skal finne fram til en del slike områder. Målet må være å få bevart både en del fjellområder for friluftslivet og en del elver, fosser og vatn langs veger og andre steder som har stor turistmessig betydning.

Alle disse grupper av fredede områder er nødvendige, både for å bevare deler av norsk natur for ettertiden og for at enhver kan finne den form for friluftsliv og avkopling som han føler han har behov for. Av begge disse grunner må områdene også søkes fordelt utover hele landet.

I Trøndelagsområdet er jo Syltraktene, Dovretraktene, Trollheimen og lengst i nord Børgefjell de mest kjente fjellstrekninger som friluftsområder betraktet. Det er også alt sammen vakre og interessante fjellområder som det er all grunn til å ta vare på. Dessuten er det naturligvis mange mindre fjellområder som det kan være verdt å bevare, men det er vanskelig å ha noen oversikt over dem. Enkelte områder vil nok fremdeles «fredes seg selv», som det ofte ble sagt før, men det krymper stadig inn på slike områder. Vi

må derfor sikre oss at en del større områder virkelig blir bevart, så har vi i hvert fall noe vi vet vi får beholde.

De områdene som det arbeides med eller undersøkes mulighetene for å frede på en eller annen måte, er følgende:

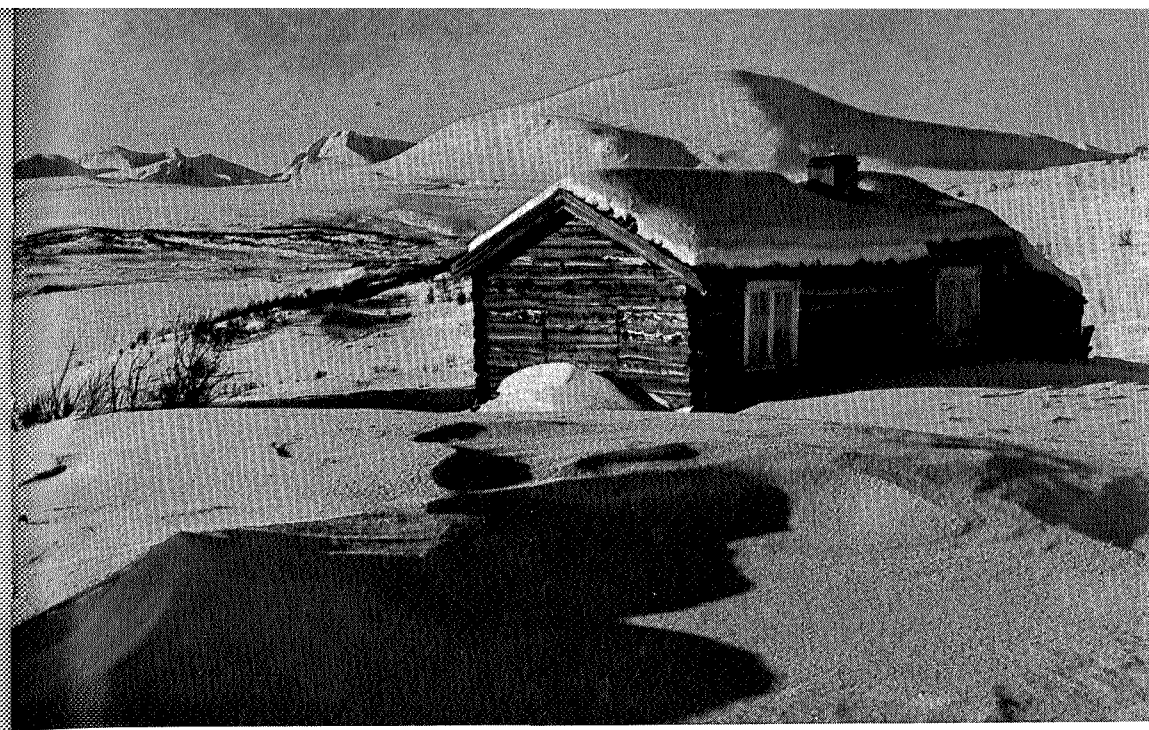
Børgfjell, mot sør til Orvasselva og en linje et stykke nord for Namsvatnet (over Rækarvatnet) og mot vest til Namskroken og Storelva, er foreslått fredet som *naturpark*. Ferdig forslag foreligger fra Naturvernrådet, og det er mulighet for at fredningen kan bli en realitet i nær framtid. Det området som foreslås fredet er ca. 1000 km².

Det vil være av meget stor betydning at dette område kan bli naturpark, altså i den strengest fredede gruppe, for alle større fjellområder som kan fredes lengre sør i landet, må bli nasjonalparker. Børgfjell vil altså bli fredet også mot turiststier og turishytter, men dette er turistforeningene selv enig i, og det var forøvrig Den Norske Turistforening som først tok opp tanken om en slik fredning i Børgfjell i 1930-årene.

Et område innenfor Gressåmoen i Snåsa er også påtenkt som naturpark, og mulighetene undersøkes for tiden nærmere. Når det er tenkt på en naturpark her, er det særlig for å få en slik med en del skog i, og i disse traktene har en ennå så godt som urørt skog. Men naturparken vil også omfatte en god del fjell. Det er tenkt på et totalareal på ca. 125 km². — Et større område i disse fjelltraktene mellom Snåsa og Lierne burde bevares urørt av vassdragsreguleringer, og det skulle det være mulighet for.

Syltraktene og særlig Nedalen er etter min mening et fjellområde som absolutt burde bevares. Det kan ikke bli egentlig natur- eller nasjonalpark, fordi det ikke er statens grunn. Men vi har der allerede en såkalt «botanisk naturpark» i Nedalen og traktene øst for Esandsjøen, den er på noe over 100 km². Fredningen ble gjennomført ved kgl. resolusjon i 1917. I omtalen av denne fredning i Naturfredningsforeningens årsberetning for 1917, heter det til slutt: «— dette vakre stykke norsk natur, som for alle tider skal forbli uforandret i nationens eie.»

Så vel ser det imidlertid ikke ut til å være. Som kjent er Nedalen sterkt i faresonen i forbindelse med Trondheim Elektrisitetsverks

Fra Gåvåliseter mot Svånåtind på Dovre.

Foto: Per. B. Holaker

videre utbyggingsplaner i vassdraget. Det bør ikke bli så helt enkelt å få regulere et slikt område. Saken bør bli en prinsipp sak i spørsmålet om hvor vidt områder som tidligere er fredet i medhold av lov, kan bli gjort til gjenstand for utnyttelse. Det bør i hvert fall ikke skje uten en erstatning som er stor nok til å sikre et annet tilsvarende område. Men erstatning hjelper ikke fullt ut, det vakre landskapet i Nedalen, som er verdifullt både for turister, botanikere og geologer, vil bli ødelagt. Området hører til dem som den offentlige «undersøkelseskomitéen vedrørende fredning mot vassdragsutbygging» skal se på i år, men det er ikke godt å gjøre seg opp noen mening om resultatet.

Drivstua—Kongsvolltrakten er blant dem som det arbeides med i landsplanen for natur- og nasjonalparker. Det er håp om at i hvert fall en stor del av disse statens fjellstueutmålinger + en del av Hjerkin fjellstueutmåling kan bli nasjonalpark. For å få en god arrondering og alle de mest verdifulle deler med, bør en del av

Oppdal bygdeallmenning bli med i nasjonalparken. Trakten er som kjent særlig verdifull i botanisk henseende, idet Knutshøene regnes som noen av Skandinavias beste plantefjell. En rekke plantearter er fredet i fjellstueutmålingene siden 1911.

Trollheimen har jeg aldri vært i, men det er ikke tvil om at også den er et verdifullt fjellområde både når det gjelder friluftsliv og flora og kanskje også fauna. For flora og fauna er det her, som ellers, de lågereliggende delene som er mest verdifulle, f. eks. øvre del av Folldalen. Denne er det som kjent meningen å demme opp, og reguleringsplanene er kommet så langt at de nok blir satt i verk. Om en kan bevare noe større område i Trollheimen intakt, vet jeg ikke, men de sentrale, høyereliggende delene burde i hvert fall kunne bevares. Gjevilvatnet og reguleringsplanene i forbindelse med det hører til de områder «undersøkelseskomitéen» skal se på i år.

I tillegg til de nevnte områdene er det håp om å få ett til i Trøndelag med blant fredede områder, nemlig *Femundsmarke*. En mindre del av den nasjonalparken som er påtenkt her, vil bli liggende i Sør-Trøndelag inn mot riksgrensen. Men det blir vesentlig skogsmark. Vi kan også regne med å få en naturpark i *Sognli* i Orkdal—Geitastrand, men det blir også for det aller meste skogsmark.

Det er sikkert flere fjellområder i Trøndelag som burde sikres for ettertiden, f. eks. på Fosen og i Verdal — Meråkertraktene — men foreløpig har jeg ingen oversikt over dem. Det er nok i disse trakter områder som ikke kommer i faresonen med det første, men det bør likevel så snart som mulig undersøkes nærmere hvilke områder en bør prøve å sikre som urørte friluftsområder også der.

O. BERGER

Forsvarsmaktens innsats på Stugudal i 1903

Da jeg først nå har lest T.T.s årbok for 1961, har jeg fått vite at Herlov Stugudal er død. Jeg kom da til å tenke på at i august 1903 var jeg, som elev ved 5. Brigades Underoffisersskole, til stede på Stugudal gård da han ble født.

Skolen var på den årlige utmarsj, som denne høst gikk fra Værnes—Selbu—Tydal—Brekken—Nordvika, derfra pr. D/S «Fæmund» til Sørvika. Videre pr. infanteriets hester til Røros—Kongens grube—Muggruben—Reitan stasjon og til Trondheim pr. tog.

På Stugudal var slåtten begynt, men ikke på langt nær ferdig. Her skulle vi ha en rastedag før vi la til fjells.

I stedet for rastedag ble det full arbeidsdag for de fleste. Kompaniet besto av ca. 150 mann og alle, så nær som en, var landsgutter. Her var det jobb som de kjentes med, derfor ble alt som fantes av slåttonnredskap funnet fram, men det var ikke nok til alle. Det ble da enighet om at hver mann bare fikk 5 minutter til å svinge ljåen i, de andre gikk i kø etter ham, og jeg skal si at noen overtid tillotes ikke. Likedan i raketausenes rekke. En del høy var slått før og tørket på bakken. Dette var klart til innkjøring, og da det ennå var ledige, men arbeidsvillige folk nok, ble høysledene trukket fram og satt i drift. Det manglet verken lessere eller gamper, derfor kom det høyet som var tørt inn på låven i en viss fart.

Bonden, Herlovs far, sa at slik slåttehjelp hadde han aldri hatt og fikk det nok heller ikke siden.

Av de overtallige, de som ikke var med på slåtten, dro mange